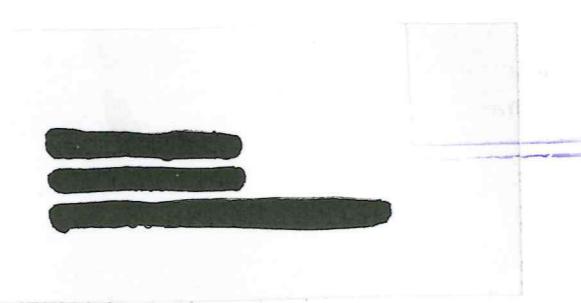

B

Economique
Föreningspost

**BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING**

Vid definitiv flyttning återsänds
försändelsen med nya adressen på
baksidan (ej adressidan).

**NORDISKA
KULTURLANDSKAPS-
FÖRBUNDET**

Returadresser:

SVERIGE
c/o Hälsinglands museum, Storgatan 31.
S-824 30 HUDIKSVALL.

NORGE
Randi Holme, Auseveien 3,
N-6443 TORNES I ROMSDAL.

DANMARK
Søren Espersen, Stenstyckevej 34.
DK-2650 HIVDOVRE.

Palautukset:

FINLAND
Sinikka Joutsalmi, kontakt, Museovirasto,
P.B. 169, SF-00511 HELSINGFORS.

Bautasten ved Listed. Hellig Kvinde

Fiskere i Gudhjem

**Årsmöte 2005 på
Bornholm, 15-19
juni.**

Läs mer på sidorna 24-25.

LOMMEN

**NORDISKA KULTUR-
LANDSKAPSFÖRBUNDET**

Utblick över Geiranger med två passagerarskepp.
Foto: Gabriele Prenzlau-Enander

Årsmöte i Möre och Romsdal 2004

Nästa årsmöte på Bornholm 2005

Skotets veier og stier

Den europeiske landskapskonvensjonen

Kulturlandskapsvänner!

- Äntligen en nordisk deklaration om kulturlandskap!

Det är en vacker sensommardag utanför fönstret, träden är ännu gröna och gräsmattan slutar visst aldrig att växa! När jag ser tillbaka på de månader som gått sedan förra numret av Lommen så känns det som om vi verkligen har hunnit med mycket i år! Det är en händelserik tid vi lever i när det gäller kulturlandskapsfrågor!

Landskapet som resurs var tema för en konferens sommaren 2003 i Ulvik i Hordaland. Nu har rapporten "Jordbrukslandskapet som resurs i Norden" lagts fram för de nordiska jord-, skogsbruks-, fiskeri- och livsmedelministrarna under ett möte på Island i augusti i år. Ministermötet antog under detta möte en deklaration om kulturlandskap och om lantbrukets framtida roll! Målet är att styrka ett nordiskt samarbete när det gäller erfarenhetsutbyte samt strategiskt samarbete i utvecklingsfrågor som behandlar lantbruket, landsbygden och landskapet. Deklarationen understryker vikten av att bevara mångfalden av landskapens natur- och kulturvärden. Läs mer på nordisk ministerrådets hemsida, www.norden.org, rapporten heter TemaNord 2004:537.

Nordiska Kulturlandskapsförbundet har i sommar hållit årsmöte i Norddal i Møre och Romsdal fylke. Under årsmötet fick vi två nya styrelsemedlemmar, Johanna Franzén och Gunvor Synnove Green, som ersätter Sinnika Joutsalmi från Finland och Randi Holme från Norge. Johanna och Gunvor presenterar sig lite längre fram i tidningen, välkomna! Randi och Sinnika kommer fortsätta med vissa projekt (som kanske tar lite mindre tid i anspråk) för NKF, hoppas jag, tack igen! Under konferensen som genomfördes i

samband med årsmötet fick vi stifta en närmre bekantskap med det fantastiska Storfjordslandskapet. Vi reste från fjordens utlopp i havet och in i de dramatiska fjordarmarna. Där klamrade sig Hyllgårdar desperat fast på fjällsidan, hundratals meter över den grönskimrande vattenytan. Konferensen handlade om Storfjorden som nu är nominerad till UNESCOs världsarvslista, det fantastiska natur- och kulturlandskapet samt problematiken runt hur denna bygd kan hållas levande och därmed behålla sina värden. Jordbrukarna i Geiranger har helt extrema brukningsförutsättningar! Levande säterbruk, marginalbygders desperation, närförproducerad mat, miljöhöt och ett aktivt deltagande inom turistindustrin var några helt skilda teman vi fick möta.

I detta nummer av Lommen kommer ganska mycket information från årsmötet och från styrelsens arbete. Här kommer även ett par inbjudningar till konferenser samt till nästa årsmöte som kommer att hållas på Bornholm. NKF planerar också en konferens i Bråbygden (och Krokhult) i Småland (nära Oskarshamn) under sista veckan i augusti 2005. Tema blir Kulturlandskapet som utvecklingsfaktor samt skötselproblematik. Konferensen genomförs i samarbete med Bråbygdens intresseförening, "Bygden där vinden vände".

En stor fråga för NKF är hur vi ska få bättre ekonomi i föreningen, har Du några idéer? Vi saknar också en mer aktiv debatt i Lommen och på hemsidan, så sätt er och skriv! Hjälp oss med medlemsvärvning! Efter dessa uppmaningar önskar jag er alla en riktigt trevlig höst och vinter!

Cristina Prytz

LOMMEN, ISSN 1102-6553, är en tidning för Nordiska kulturlandskapsförbundets medlemmar

Detta nummer har sammanställts av Karin Hallgren.

Texter och bilder till Lommen skickas till:

Karin Hallgren, Vattgårdsvägen 20, S-743 34 Storvreta.
karin.hallgren@ekon.slu.se

En fantastisk upplevelse i en fantastisk miljö

- NKF:s årsmöte i Møre och Romsdal juni 2004

Man har genom åren blivit litet bortskämd med de årsmöten som NKF ordnar. De utgör en lång, sammanhållen kedja av unika utbildnings tillfällen, man får träffa människor man aldrig skulle ha mött annars, höra om livsöden som annars skulle har förblivit okända, uppleva miljöer man aldrig skulle ha funnit annars. Årsmötet 2004 och dess program tillhör utan tvekan en av höjdarna.

Dag 1. Torsdagen den 17 juni.

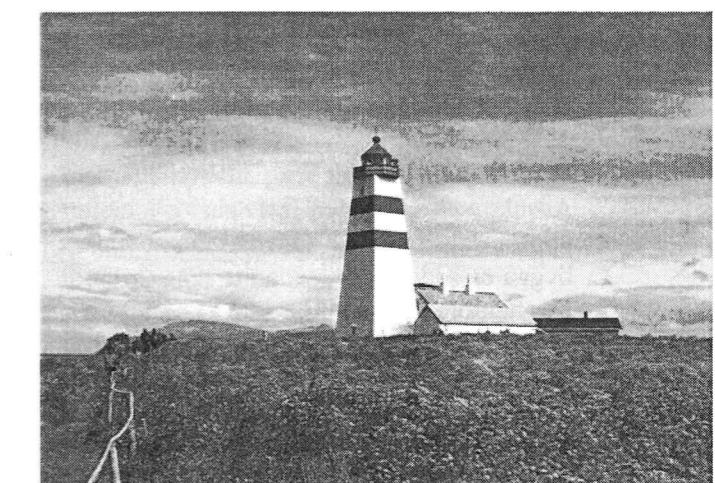
Det började en vacker men blåsig junidag på Vigra, flygplatsen utanför Ålesund. Första besöksmålet var Alnes på Godøy i Giske kommun. Området består av en stor mängd småöar och det är först i sen tid som väg-, bro- och framför allt tunnelbyggandet har genomförts i stor skala. Den ökade framkomligheten har både goda och dåliga sidor – människor kan bo kvar i sin invanda miljö och pendla till arbete flera mil bort. Samma förhållande slår åt andra hållet – trycket efter tomter och hus ökar från nyinflyttare och med detta följer också krav på utökad infrastruktur. Detta förstärker hoten mot de traditionella näringarna – jordbruk och fiske trängs undan ytterligare efter att ha minskat drastiskt under de senaste tre – fyra decennierna.

I Giske serverades i Alnes fyr en god och rikligt smörgåslunch, avslutad med ett förbygden traditionellt bakverk.

När fyren lades ned för mer än 20 år sedan, lyckades det för folket i bygden att få köpa anläggningen. Den fungerar nu som gemensam samlings- och aktivitetslokal för många grupper i samhället.

Trakten kan nästan sägas vara ett skol exempel på äldre tiders bruk, ännu idag är

den forna gränsen mellan inägomark och utmark skarp. Den botaniska inventeringen innehåller flera sällsynta arter och för den fågelintresserade finns ett naturreservat i Giske med rika bestånd av sjö- och vadarfåglar.

Alnes Fyr där vi inmundigade en härlig lunch

Från Alnes bar det iväg till middag, inkvartering och kvällsföreläsningar på Hellarstova. På vägen gjordes ett stopp vid Giske tidigmedeltida kyrka. Det var från den här bygden som GängeRolf härstammade. Framkomna till Hellarstova bjöds på en utmärkt middag, också den med lokala inslag, varefter kvällsföreläsningarna inleddes. Trots det förföriska väderet, var intresset på topp under föreläsningarna. Här berättade Randi Holme om ett projekt under inledning i Møre, "Fiskarbonden sin arv". Huvudsyftet är att stärka näringsliv och bygdeutveckling på Møre- och Romsdalkusten och då mycket av utgångspunkten i natur- och kulturlandskapet. Ann Norderhaug informerade om projektet Blå Skagerrak och Nordtrail. Det första påbörjades under 1990-talet i Bohusläns kustkommuner och skall

bättre synliggöra kustens och framför allt öarnas kultur- och naturvärden, bland annat som en grund för turismutveckling, det andra är ett Interregprojekt, där Norge samarbetar med England, Holland, Tyskland. Målet är att ta vara på och utveckla vandringsleder utmed Nordsjöns kuster. Sedan informerade Ole Per Schei om hemsidan kulturlandskap.net. Han har drivit ett projekt, där man samlat information om allt som händer som berör kulturlandskapet. Här finns länkar till litteratur, politiska beslut, tidningsartiklar, bilder, kartor med mera (se Lommen 1 2004). Vad som händer med hemsidan efter projekttidens slut är oklart.

Dag 2 .Fredagen den 18 juni.

Den 18 juni bar det iväg till hyllegården Ansok. Vandringen ett par kilometer uppför dalsidan (hur har man klarat av att bygga en sådan väg i sådan terräng?) bjöd på hänpörande utsikt, som kröntes av framkomsten till gården, där ägaren Perry Jarle Ansok och hans kusin berättade om gårdarnas historia. Egentligen har det funnits två gårdar i Ansok och dessutom en säter ännu högre upp. Områdena närmast gårdstunet är fortfarande väl hävdade och ger en god bild av hur miljön kan ha tett sig tidigare. Här finns ett ovanligt stort antal slätterpräglade arter.

Ann Norderhaug informerade mera om företeelsen "hyllegårdar". De gör verkligen skäl för namnet. De ligger på ofta mycket smala hyllor högt uppe i bergsbranterna och det är ofattbart att man kunna leva och överleva i denna miljö. Man förstår att man på vissa gårdar tvingades hålla barnen i band för att hindra dem från att falla över branten. Och att bedriva jordbruk i de ibland nästan lodräpta markerna, ställde stora krav på uppfinningsrikedom ifråga om teknik, metoder och redskap. Man uppnådde hög grad av självförsörjning och utnyttjade landskapets resurser optimalt. En svårighet är givetvis hur man skall kunna klara föryngringen av brukarna, att få unga, nya brukare som är beredda att ta över driften

med hela dess komplexitet och i tid, när detta slags jordbruk inte kan hävda sig i konkurrensen.

Besök vid fjällgården Ansok där Jarle Ansok visar en kortare lie

Vi hade svårt att slita oss från Ansok och fick skena tillbaka ner till bussen för att försöka hinna med färjan över till Norddal. Det lilla samhället Norddal ligger i en dalbotten, där strandens kransas av båthus. Här finns en fin liten träkyrka från 1782 och förutom flera gårdar också skola, pensionärsbostäder, affär, apotek och bibliotek. Också finns Petries. Och på Petries finns Kirsti, som har skapat ett fantastiskt gästgiveri med matdhällning av högsta klass. Petries deltar i en satsning på Vestlandsmat med lokala produkter och traditionella rätter. Norddal är ett sådant där litet landsbygdssamhälle som rimligen borde vara avfolkat och halvdött men som i stället förefaller ytterst vitalt. Veckan före midsommar har man en kulturfestival, dit folk strömmar från både Norddal och bygderna runt omkring. Och festivalen pågår nästan dygnet runt.

Åshild Dale och Jostein Sande tar emot på Herdalssetra

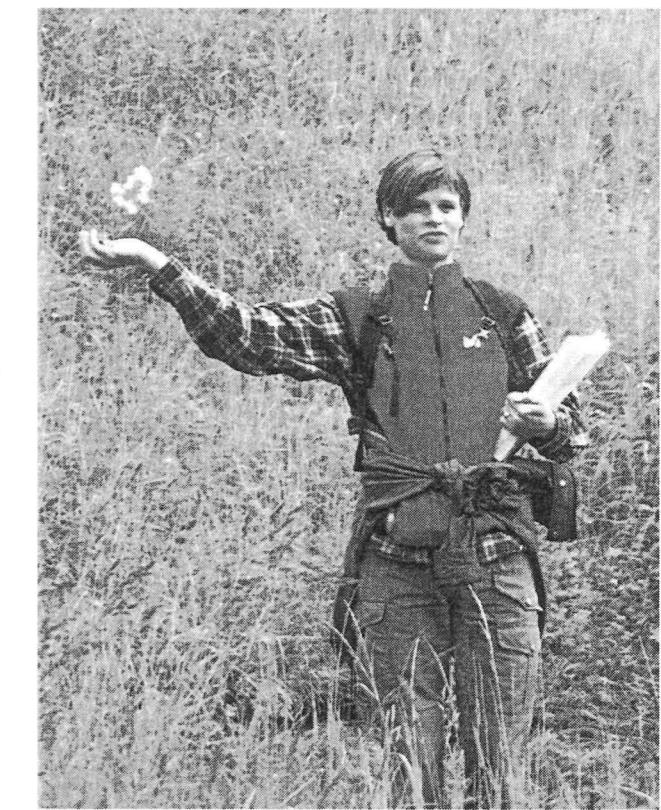
Efter en utsökt lunch här, fortsatte vi i buss in i fjällvärlden till Herdalssetra. Detta är en stor fäbodvall med omfattande men spridd bebyggelse. Stora skred från fjällbranterna har här som på många andra ställen i Vestlandet skapat problem och från tid till annan omdanat landskapet och bebyggelsen. När vallen, som är samägd av flera gårdar och innehåller ett flertal säter, var fullt brukad, fanns här många kvinnor från bygden som skötte de minst 400 getter, vilka gick på bete i dalen och upp på fjällsidorna.

Idag är antalet getter nere i ca 100, och av somrarnas stora kvinnokollektiv återstår bara en liten rest. Drivande är Ås-Hild Dale som varit med sedan mycket unga år och hunnit uppleva litet av den äldre driften, och hennes man Jostein Sande. Det regnade och blåste och det var skönt att få krypa in ett hus, där man kunde provsmaka på produkter med koppling till sättern. Den mest säljs levereras till mejeri, som av den tillverkar färskosten Snöfrisk. Delar av denna går tillbaka till sättern för försäljning men den stora mängden säljs runt om i landet och även på export till Kanada. Vasslan tar man vara på direkt på sättern och kokar dels mesost, dels tillsätter socker och kokar karameller. Dessa produkter säljs direkt på plats. Man säljer också lagrad, vit getost. Genom ett projekt som heter Gröna handen har man undomar från platser runt om i världen på praktik uppe på sättern. Även här kom

annars diskussionen att röra sig mycket om behovet av föryngring och att förmedla kunskaper vidare. Andra heta ämnen – som alltid på fäbodar och säter – är regelverket kring mjölkhanteringen, pastöreringstvåget, bristande lönsamhet och liknande. En viktig men också ganska tidskrävande och kostsam nisch är de många besökare, som kommer på utflykt från de stora kryssningsfartygen nere i Storfjorden i Geiranger.

Kulna och genomblåsta var det skönt att kura i bussen för återfärden till Norddal, där det också klarnade upp. Årsmötet, som hölls i skolan tillsammans med eftermiddagskaffe och lokalt kaffebröd, vidtog. Mera härom kan man läsa i protokollet från årsmötet, men tilläggas bör, att Gabriele Prentzlau Enander, kassör för förbundet, höll en av de mest informativa och lysande ekonomiska årsredovisningar som hörts – den var fullt förståelig för alla i auditoriet!

Det hann bli sent innan vi var färdiga med middagen, men många tog ändå en sväng på bygden i den ljusa sommarkvällen.

Vår fantastiska guide Randi Holme

Dag 3. Lördagen den 19 juni.

Inför resan dagen därpå, den 19 juni till Geirangerområdet, hade Ann Norderhaug informerat om Storfjordprojektet. Detta genomfördes under åren 2001- 2003 i kommunerna Norddal, Stranda och Stordal. Syftet var att lägga grunden för en god förvaltning av Storfjordens rika och varierade kulturlandskap. Befintlig kunskap sammanställdes och kompletterades och är i dag lättillgängligt med digitala kartor som också innehåller textinformation om olika värden. Men för att säkra det värdefulla kulturlandskapet krävs inte enbart kunskap om innehållet utan också omsorgsfull och målmedveten förvaltning. Storfjordprojektet har lett till en ny syn på skötsel och hävd, som spänner över alla nivåer, från övergripande arealplanläggning till skötselplan på detaljnivå. Storfjorden och Geiranger är en turistmagnet av stora mått och det som lockar är det fantastiska landskapet. Endast ca 200 personer bor här permanent men antalet besökare per år är mellan 700.000 och 800.000 – alla under några intensiva sommarmånader. Lantbruket är ett måste om värdet skall kunna bibehållas. Intäkterna från turismen har hittills inte i någon del gått tillbaka till brukarna. Inom ramen för Storfjordprojektet har man försökt finna former för att komma tillräffa med detta. Näringsliv, turism och brukare har mötts och kunnat diskutera. Projektet har mobiliserat stora grupper i samhället och pekat ut en ny väg att gå och har lett till ökade insikter och förståelse, både för kulturlandskapets innehåll och behovet av hävd.

Första stoppet på bussturen var Möllstunet, en klungby med mycket välbevarad äldre bebyggelse – en av dörrarna skall ha tillverkats på medeltiden. Byn, som ligger i den branta slutningen ned mot Geiranger, består ursprungligen av två, Möll och Grande, den sistnämnda ligger längre ner mot fjorden. Det sydlänta, gynnsamma läget lockade invånare redan under förhistorisk tid och området rymmer en mängd olika fasta lämningar likaväl som stora botaniska värden. Vägen har byggts ut i takt med den kraftigt ökande bilismen och beskurit miljön runt byn,

men fortfarande är de äldre markslagen utskiljbara i omgivningen. Den gamla vägen syns ännu väl genom de hamlade träd, almar och askar, som kantar den. Idag bor här endast äldre människor i husen runt tunet, så frågan om föryngring kändes åter aktuell. Under slutet av 1900-talet dominerade getdriften. Sista brukaren i byn slutade med djur 1998, men en arrendator håller ännu getter i området. Möllstunet är skyddat kulturminne och om det inte varit för det svaga bruset från trafiken och alla NKF-are, kunde man ha trott sig förflyttad några hundra år tillbaka i tiden.

Från Möllstunet gick färdan vidare förbi det kända Hotel Union i Geiranger och till ytterligare en hyllegård – Vesterås. Gården klänger sig fast vid fjällkanten högt över Geiranger och har flera gånger varit drabbat av svåra ras, som kostat både liv och egendom. Ägarna får inte längre bo här året om utan endast på sommaren just på grund av rasrisken. Miljön är hänförande vacker, inte bara utsikten över fjorden och Geiranger utan också det atrika odlingslandskapet runt gården och upp mot fjällslutningen.

I denna tilltalande miljö intog vi smörgåslunch och ägaren, Per Vesterås, berättade om gården bitvis mycket dramatiska historia, om anpassningen till viss turismverksamhet och om den nya nischen – kashmirgetter. Dessa är tåliga, inte så benägna att vandra långt in i fjället, behöver inte mjölkas, kan vara ute i alla väder om det bara finns något slags skydd. Genom kashmirgeterna hoppas Vesterås att kunna bibehålla gården karaktär och välhävdade landskap. Efter lunch och information gavs tid till egna strövtåg i den ljusligaste tänkbara miljö och den vackraste dag sommaren gav.

Vid middagen efter återkomsten till Norddal, delades NKF:s diplom ut till Ås-Hild och Jostein för deras stora insatser för säterkulturen. Vice ordföranden i Norddals kommun berättade om försöken att få Storfjorden upptagen på UNESCO:s världsarvslista. Och förstås – våra vänner från Buskeruds fylke, Pål Morten Skollerud och Dag Aamot - höll sin

sedvanliga sanslösa show med litet propaganda för Buskerud och utmärkelser till dem som gjort årsmötet till en sådan succe.

Dag 4. Söndagen den 20 juni.

Redan tidigt på morgonen började deltagarna skinbras, men många valde att åka in till Ålesund och uppleva denna unika stadsmiljö i genomförd Jugendstil. Och även magen behövde sitt, varför det i flera timmar pågick en liten efterkonferens på en stor uteservering. Så småningom troppade ändå även de sista av och NKF:s årsmöte 2004 var oåterkallelig slut.

Hur var det då?

Hur var mötet då? Bra eller dåligt eller mittemellan? Mycket var otroligt bra. God tid att prata och umgås mellan och under de olika passen. Tillräckligt med tid för

årsmöte i lugn takt. Ett holistiskt angreppssätt där sammanhang och struktur utgjorde grund för flera olika deltemata. Mycket god information, både skriftligen och muntligen. Som vanligt en förmåna detta att komma människor och miljöer in på livet som man aldrig kan göra annars. Här fanns också det tredje, viktiga m:et – otroligt god mat med stark lokal prägel. Idén med ”gourmetisk bygdevandring” rekommenderas (ehuru gärna litet mindre av bergsbestigning än här var fallet!). Därtill ett alldelers extra plus, nämligen möjligheten att få delta i en bygds midsommarfirande och uppleva vad sammanhållning och envishet kan göra för att vidmakthålla och utveckla landsbygden. Dåliga saker? Jag skall fundera på den frågan till nästa nummer av Lommen. Något skall jag väl komma på!

Text: Lena Bergils,

Bilder: Gabriele Prentzlau-Enander

En kommentar från vår kassör:

Förbundet har en ansträngd ekonomi

Den 13 september 2004

Eftersom jag av årsmötet den 18 juni i Norge fick förtroendet att vara kassör vill jag här ge en kort information om förbundets ekonomi.

Räkenskaperna är numera helt i sin ordning. Revisorerna Olof Stroh och Björn Molitor godkände dem och föreslog årsmötet att bevilja styrelsen ansvarsfrihet för 2003, vilket årsmötet tillstyrkte. Räkenskaperna för år 2003 fördes separat i varje lands valuta men i en gemensam kontoplan. Därigenom kunde vi ändå snabbt se vad ländernas gemensamma

kostnader blev för separata konton. Kontaktpersonerna i varje land kommer även i år att föra sitt lands räkenskaper men med en tätare kontakt med mig.

Att ekonomin i förbundet har blivit allt sämre under de senaste åren beror på att kostnaderna har överstigit intäkterna och därmed har förbundets kapital sakta urholkats. De senaste åren har det varit svårare att få externa bidrag till årsmötena och till Nordisk Bygd, liksom det har blivit alltför styrelsemedlemmar som inte längre kan åka på sin arbetsgivares bekostnad. Antalet medlemmar sjönk också i ett antal år men ökade nu igen under 2003. Just på

grund av den ansträngda ekonomin beslöt årsmötet i Finland förra året att medlemsavgiften skulle höjas till 250 kr från och med år 2004.

Förbundets kapital den 1/1 2003 var ca 103.000 NOK och vid årets slut den 31/12 2003 endast ca 57.000 NOK. Att jag skriver ca beror på att växelkursen förändrar resultatet dag för dag. 2003 års utgifter överskred årets inkomster med ca 46.000 NOK och tyvärr ser årets buget ungefär lika illa

ut om inte förbundet erhåller extern finansiering. Nu vet vi i styrelsen att man till årsmötet i Norge sökte många bidrag från många håll och jag hoppas de ska hjälpa upp förbundets ekonomi. För framtiden måste vi öka medlemsantalet betydligt.

Med bästa hälsningar

Gabriele Prenzlau-Enander

Kassör i förbundet

Fler samarbetspartners sökes

I Tallin i Estland hölls den 20-21.9.2004 ett inledande seminarium för det nystartade MANTRA-projektet (MANagement and conservation of TRAditional landscapes in the Nordic and Baltic countries and the Republic of Karelia). Projektet finansieras av Norges forskningsråd och huvudsökande är Egentliga Finlands kulturmarksförening r.f.

Projektet syftar till att skapa ett samarbetsnätverk mellan personer som arbetar med hävd och bevarande av ängs- och hagmarker inom den s.k. tredje sektorn (dvs. icke-vinstbringande föreningar och institut) i Norden, Balticum och Ryska Karelen. Projektet kommer att upprätthålla en engelskspråkig nätsida där olika hävdformer och nordisk-baltiska forskningsresultat gällande skötsel och hävd av kulturlandskapet presenteras och diskuteras. Ett forum för virtuell undervisning i detta ämne skapas också. Sist, men inte minst, förbereds ett mera omfattande undervisningsprojekt som tar

vid var detta projekt slutar. Hemsidorna kommer att upprätthållas av Egentliga Finlands kulturmarksförening r.f.

De andra deltagarna i projektet är Kihnu Strait Marine Park Foundation och Estonian Agricultural University i Estland, Häme Polytechnic University of Applied Sciences i Finland, Ecos (organisation inom tredje sektorn) och Institute of biology i Ryska Karelen, Lithuanian Fund for Nature och Latvian Fund for Nature, Planteforsk samt Selskap för Norges Vel i Norge och Hvanneyri Agricultural University på Island.

Flera samarbetspartners behövs ännu, i synnerhet från Sverige och Danmark, andra intresserade är förstas också välkomna! Intresserade, som känner att de vill aktivera sig och komma med i verksamheten, kan ta kontakt med projektkoordinator Iiro Ikonen. Postadress: Iiro Ikonen, Sporevägen 15, 21530 Pemar, Finland. E-post iiro.ikonen@ymparisto.fi.

Här följer rapporter från de formella delarna av årsmötet; årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelse

Årsmötesprotokoll

18 juni 2004
Norddal, Norge
Närvarande 28 st

Årsmötet beslutade efter smärre kompletteringar/ändringar godkänna lägga årsberättelsen till handlingarna.

1. Öppnande

Ordföranden Cristina Prytz hälsade välkommen och **föklarade** årsmötet för öppnat.

2. Val av mötesordförande och mötessekreterare

Årsmötet beslutade välja Pål Morten Skollerud till mötesordförande och Mats Folkesson till mötessekreterare.

3. Val av två protokolljusterare

Årsmötet beslutade välja Even Gaukstad och Helge Hoeg till protokolljusterare.

4. Mötets behöriga utlysande

Årsmötet ansågs behörigen utlyst, vilket skett genom Lommens marsnummer.

5. Godkännande av dagordning

Årsmötet beslutade godkänna förslag till dagordning, med tillägg av punkten 16, Årsmöte 2005/2006.

6. Årsberättelse för 2003

Årsberättelsen för 2003 föredrogs av styrelsens ordförande Cristina Prytz.

7. Information och meddelanden

Ordföranden Cristina Prytz informerade om styrelsens och förbundets verksamhet under 2004, i enlighet med utdelad skriftlig redovisning, samt kommenterade styrelsens uppdrag från årsmötet 2003 ang en bank, en valuta och krav på budget. Det senare kravet finns redan i stadgarna och kräver ingen åtgärd.

Styrelseledamoten Sören Espersen informerade om projektet "Samarbeide om bevaring av värdefulle kulturlandskaber" och förslag till en ansökan om medel till Nordiska Ministerrådet. Ansökan är om drygt 700.000 kr och redovisar en medfinansiering om 400.000 kr, projektet omfattar således totalt drygt 1 Mkr. Ansökan skall u bearbetas efter bla underhandskontakter med Ministerrådet.

Sören E informerade om ytterligare ett projekt om "Levande kulturlandskap", om skydd och bevarande av kulturlandskap, till vilket man erhållit 100.000 DK från Inrikesministeriet i Danmark. Ska resultera i workshops om produktutveckling av kulturlandskapets produkter och marknadsföring. Konferens den 9 nov i år på Mön, Danmark.

Årsmötet beslutade godkänna informationen från styrelsen.

8. Bokslut

Sammankallande för kontaktpersonerna, Gabriele Prenzlau-Enander, redovisade hur

styrelsen arbetat med att få till ett bättre ekonomiskt system samt redovisade bokslutsutfall i relation till budget. Årsresultatet är - 57.645 NOK (att jämföra med budgeterade -55.000 NOK) och förbundets saldo per den 31 dec 2003 var 50.580 NOK.

9. Revisionsberättelse för år 2003

Revisorssuppleant Gerd-Birgit Tjomsland läste upp revisionsberättelsen för räkenskapsåret 2003, vilken föreslog årsmötet att bevilja styrelsen ansvarsfrihet för 2003.

10. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen

Årsmötet beslutade att ge styrelsen ansvarsfrihet för år 2003.

11. Fastställande av budget och verksamhetsplan

Gabriele Prenzlau-Enander föredrog styrelsens förslag till budget för år 2004, vilken redovisar ett noll-resultat. Detta innebär att förbundet behöver 65.000 NOK i bidrag/medfinansiering till årsmötesarrangemanget 2004, varav det ännu saknas 35.000 NOK. Bidrag om totalt 180.000 NOK är sökta.

Ordföranden Cristina Prytz redovisade styrelsens förslag till Verksamhetsplan, kort sammanfattad enligt följande:

hösten 2004:
Skrivelse ang. Kulturlandskap.net till St. Landbrugsforvaltn.
Lommen nr 33 utges
Nordisk Bygd Öland utges
Konferensen "Landskapet som resurs" genomförs på Mön, DK
Handlingsprogram – rutiner årsmöte mm
Arbetsgrupp för medlemsvärvning

våren 2005:
Lommen – utveckling av tidningen.
Redaktionsgrupp tillsättes
Hemsidan utvecklas

Årsmöte och konferens på Bornholm, DK i juni, ekonomi EU-projekt

Härvid földe en diskussion om främst behovet av en ökning av intäkterna och **årsmötet konstaterade** att det, av olika skäl, måste till en medlemsförstärkning om minst 25 medlemmar per land, dvs 100 medlemmar.

12. Val av styrelse

Ann Norderhaug och Lena Bergils redogör inledningsvis för det misstag som begicks på förra årsmötet, då Camilla Rosengren omvaldes på 2 år, men inte stod på tur till omval då utan först i år. Förutsättningar i övrigt är att Sinikka Joutsalmi anmält att hon önskar avgå under löpande mandatperiod och att Randi Holme förra året valdes på ett år som ett fyllnadsval.

Valberedningens förslag föredrogs av Ann Norderhaug:

Omval 2 år
Camilla Rosengren, SF
Søren Espersen, DK
Mats Folkesson, SE

Nyval 2 år
Gunvor Synnöve Green, NO

Fyllnadsval 1 år
Johanna Franzén, SF

Årsmötet beslutade välja enligt valberedningens förslag samt att som ny kontaktperson i Norge välja Gunvor Synnöve Green och som ny kontaktperson i Finland välja Johanna Franzén.

Detta innebär att den nya styrelsen får följande utseende:

Cristina Prytz, Sverige, ordförande
Søren Espersen, Danmark
Mats Folkesson, Sverige
Johanna Franzén, Finland
Björn Petersen, Danmark
Gabriele Prenzlau-Enander, Sverige
Camilla Rosengren, Finland
Ole Per Schei, Norge

Gunvor Synnöve Green, Norge

13. Val av revisor och revisorsuppleant

Årsmötet beslutade välja om revisorema Olof Stroh och Björn Molitor, båda Sverige samt revisorssuppleanterna Gerd-Birgit Tjomsland, Norge och Per Grau Möller, Danmark.

14. Val av ledamöter till valberedningen

Årsmötet beslutade omvälvja valberedningen; Ann Norderhaug, Norge (sk), Lena Bergils, Sverige, Eeva Haeggström, Finland och Karl-Erik Frandsen, Danmark

15. Medlemsavgiften

Medlemsavgiften är idag:

- institution 500 kr/ 50 E (kronor i respektive lands valuta)
- enskild 250 kr/ 25 E
- familj 30 kr/ 5 E
- student/pensionär 100 kr/ 10 E

Årsmötet beslutade i enlighet med styrelsens förslag om oförändrade årsavgifter.

16. Årsmöte 2005 och 2006

Søren Espersen presenterade förslag till årsmöte på Bornholm i Danmark den 15-20 juni 2005. Tema är Bornholms kulturlandskap i ett internationellt perspektiv. Program kommer att presenteras i Lommen med budget och önskemål om preliminär anmälan, för att senare presentera en slutlig budget (som måste vara balanserad) och kostnad för deltagande.

Årsmötet 2006 i Sverige har flera kandiderande arrangörer/platser: Bräbygden, Stockholms skärgård och Halland.

Årsmötet ställde sig positiv till förslaget angående Bornholm 2005 och avvaktar i övrigt val av plats för 2006 års möte.

17. Övriga frågor

Gamle Danske Husdysrsaser

Styrelseledamoten Björn Petersen informerade om "Gamle Danske Husdysrsaser" och uttalade att som ett av sina engagemang inom NKF att förmedla och intensifiera kontakter med andra ideella föreningar som sysslar med närbesläktade frågor i och om kulturlandskapet. Björn P föreslog att föreningen kontaktar Gamle Danske Husdysrsaser samt informerar om den i Lommen. BP delade ut husdjursföreningens tidskrifter och meddelade föreningens hemsida:
www.gamle-husdysrsaser.dk

Diplom

Ordföranden Cristina Prytz informerade om styrelsens beslut att i anslutning till årsmötet överlämna föreningens diplom till Åshild Dahle och Jostein Sande, Herdalssetra, Norddal för deras mångåriga engagemang för säterkulturen och uppbyggnaden av Centrum för säterkultur i Norge. Ordföranden framförde också föreningens tack till avgående styrelseledamoten Randi Holme och meddelade att uppvakningen får anstå till morgondagens middag, då ju Randi också ska attackas som huvudansvarig för det förträfliga årsmötesarrangemanget.

Slätterkurs

Medlemmen Gunnar Bejbro informerar om den slätterkurs som traditionenligt går av stapeln utanför Drammen i Norge, i juni månad.

18. Mötets avslutande

Mötesordföranden Pål Morten Skollerud förklarade årsmötet för avslutat.

Årsberättelse år 2003

Nordiska Kulturlandskapsförbundet

För verksamheten år 2003 får styrelsen för Nordiska Kulturlandskapsförbundet härmed avge följande årsberättelse

Konferens och årsmöte i Helsingfors 2003

Årsmöte med konferens och exkursioner hölls den 26-28 juni 2003 i Helsingfors, Finland. Årsmötet beväistades av 33 medlemmar och hela årsmötesarrangemanget av närmare 50 personer inklusive föreläsare. Årsmötesarrangemanget var förlagt till världssarvet Sveaborgs fästning, där seminariet avhölls den 26-27 juni. Efter välkomstanförande av styrelseledamoten Camilla Rosengren hölls ett flertal föredrag och gjordes en rundvandring på Sveaborg. Den 28 juni gjordes ett besök på Annala trädgårdsscenter, en sekelskiftesvilla där vi bland annat fick se ett nyligen restaurerat orangeri. Här avhölls också årsmötesförhandlingarna. Söndagen den 29 juni erbjöds intresserade ett extraarrangemang i form av besök i Liesjärvi nationalpark i Tammela (vandring över det stora kärrret Torronsuo och besök på gården Korteniemi). Temat för seminarier och exkursioner var "Kulturlandskap för stadsbor" – Kunskapsförmedling, Världsarv, Finskt småbruk i skogen samt Aktuella problem och erfarenheter. Arrangörerna av årsmötet, med Liisa Erikäinen i tåten, hade verkligen lyckats arrangera ett trevligt möte med intressanta föreläsningar och utflykter! Stort tack!

Nordiska kulturlandskapsförbundets årsmöte

Val till styrelsen, ordförande Arnold Samuelsson avgick efter fyra år som ordförande. I hans ställe valde årsmötet Cristina Prytz på två år.

Övriga styrelsemedlemmar på omval var Gabrielle Prenzlau-Enander, S. Päivi Maaranen, SF. Kurt Borella, DK. Steinar

Sørli, N. Dessutom hade Jan-Morten Høglo, N avsagt sig sitt uppdrag under löpande mandatperiod. Årsmötet valde Gabriele Prenzlau-Enander, S, Sinikka Joutsalmi, SF, Ole Per Schei, N och Björn Petersen, DK, samt fyllnadsväl 1 år för Randi Holme, N. Styrelsen består dessutom av Søren Espersen, DK och Mats Folkesson, S, (sekr) och Camilla Rosengren, SF.

Som revisorer omvaldes Olof Stroh och Björn Molitor och som revisorssuppleanter Gerd-Birgit Tjomslund och Per Grau Möller. Till valberedning omvaldes Ann Norderhaug, N, (sk), Lena Bergils, S, Eeva Haeggström, SF, och Karl-Erik Frandsen, DK.

På mötet tillkännagavs att den avgående redaktören för Lommen, Kelvin Ekeland, ersätts av Karin Hallgren, Uppsala.

De avgående styrelsemedlemmarna samt redaktören Kelvin Ekeland tackades av årsmötesdeltagarna. Kurt Borella har varit verksam i styrelsen i 9 år i sträck. Steinar Sørli och Arnold Samuelsson valdes båda in i styrelsen 1999, Jan Morten Høglo valdes in 2000 och Päivi Maaranen har varit styrelsemedlem sedan 2001. Årsmötet och övriga styrelsen tackar de avgående för deras engagemang och arbete för Nordiska Kulturlandskapsförbundet.

Årsavgift

Årsavgiften beslutades vid årsmötet höjas från 200 kr till 250 kr för enskild medlem. Övriga medlemsavgifter förblev oförändrade.

Hedersgåva

På årsmötesmudden avtackades Kelvin Ekeland och erhöll förbundets hedersgåva för sina mångåriga och engagerade insatser för Nordiska Kulturlandskapsförbundet.

Styrelsemöten och styrelsens arbete under 2003

Fram till årsmötet den 28 juni 2003 bestod styrelsen av Arnold Samuelsson, ordförande, Kurt Borella vice ordförande, Mats Folkesson sekreterare, Jan Morten Høglo, kassör, Steinar Sørli, kontaktperson Norge, Gabriele Prenzlau-Enander, kontaktperson Sverige, Søren Espersen, kontaktperson Danmark, Camilla Rosengren samt Päivi Maaranen, kontaktperson Finland.

Från och med årsmötet 2003 fick styrelsen följande konstruktion: Cristina Prytz, ordförande, Camilla Rosengren, vice ordförande, Mats Folkesson, sekreterare, Gabrielle Prenzlau-Enander, kontaktperson för Sverige och samordnande för ekonomifunktionen, Søren Espersen, kontaktperson för Danmark, Randi Holme, kontaktperson för Norge, Sinikka Joutsalmi, kontaktperson för Finland, Bjørn Petersen, och Ole Per Schei.

Den nya styrelsen har således inte förmått tillsätta en kassör efter årsmötet 2003, men väl en samordnande enligt ovan.

Styrelsemöten

Styrelsen har totalt haft 4 sammanträden under 2003, varav tre telefonsammanträden; telefonsammanträden den 5 februari och den 29 april 2003 samt ett konstituerande styrelsemöte den 26 augusti 2003. Därtill har styrelsen haft ett personligt styrelsemöte i anslutning till årsmötet i Helsingfors den 25 juni 2003. Mellan mötena har styrelsen haft tät kontakter genom e-post och telefon samt haft separata möten om bl.a. ekonomin och ansökningar.

Medlemskontakter

Styrelsens medlemskontakter har i första hand, utöver årsmötesarrangemanget, varit genom Lommen. Därtill har förbundet producerat och publicerat en ny hemsida under våren 2003. Hemsidans adress är www.n-kf.org och bidrag till hemsidan mottages tacksamt!

Medlemsutvecklingen

Nordiska Kulturlandskapsförbundet hade under 2002 sammanlagt 261 medlemmar och vid slutet av 2003 hade 291 medlemmar betalat in årsavgiften, en ökning med 30 medlemmar. Äntligen kan vi skönja en viss positiv växning i medlemsantalet!

I Sverige var medlemsantalet den 31/12 2003 139 stycken, en ökning från året innan med 19 medlemmar. I Danmark fanns vid årsskiftet 25 medlemmar, en ökning från föregående år med 7 medlemmar. I Finland var medlemsantalet 2002 sammanlagt 37 och under 2003 ökade antalet till 50 stycken. I Norge förändrades medlemsantalet från 2002 med då 93 medlemmar till 77 stycken 2003, en nedgång med 16.

Ekonomi

På årsmötet 2003 beslutades om en budget som innebar ett årsresultat om minus 55 000 Nkr. Styrelsen lyckades tyvärr inte hålla detta årsresultat utan måste rapportera att årsresultatet istället blev - 57 645 Nkr. Årsmötesarrangemanget i Helsingfors kostade mer än beräknat, framför allt på grund av ett lägre deltagande än förväntat. Styrelsen har sedan varit ytterst noggrann med att hålla igen på utgiftssidan och försökt finna alternativa inkomster.

Styrelsen har under hösten 2003, i samråd med revisorerna, tagit fram ett gemensamt bokföringsprogram för kontaktpersonerna, i avsikt att underlättा arbetet för dem och för kassören. Under de senaste åren har dessutom revisorerna haft bekymmer med styrelsens redovisning av ekonomin, vilket förhoppningsvis ska kunna undvikas i framtiden. Förbundets ekonomi har de senaste åren kunnat liknas vid en neråtgående spiral, d.v.s. kostnaderna har överstigit intäkterna. De höga kostnaderna har främst varit kopplade till utgivningen av Nordisk Bygd (före 2003), styrelsemöten och årsmötesarrangemang, vilka inte erhållit extern finansiering på samma sätt som förr. Allt färre styrelseledamöter får sitt deltagande finansierat genom arbetsgivaren, utan kostnaderna belastar istället förbundet. Samtidigt har

förbundet haft en vikande medlemsutveckling de senaste fem åren, d.v.s. inte heller kunnat öka intäkterna genom ökad medlemsvärvning.

Lommen

Tre nr av Lommen har utkommit under 2003, det sista numret 2003 var också det sista (nr 31) med Kelvin Ekeland som redaktör. Tack Kelvin för alla spänande och personliga artiklar!

Nordisk Bygd

Under verksamhetsåret har inget nr av Nordisk Bygd utkommit.

Hemsidan

Förbundets hemsida har blivit färdig under våren 2003 tack vare ett ansvarstagande av styrelseledamoten Steinar Sørli i Bergen. Steinar har även fortsatt som webbredaktör efter det att han lämnade styrelsen på årsmötet 2003. Styrelsen har framfört ett särskilt tack till Steinar Sørli för detta. Styrelsen har också haft anledning att diskutera hur hemsidan ska uppdateras på bästa sätt och ett närmare samarbete mellan redaktören för Lommen och hemsidan är önskvärd. På hemsidan har värvningsbroschyren publicerats på svenska, finska och danska.

Kurser, konferenser mm

NKF arrangerade ett etnobiologiskt symposium i juni 2003. Kelvin Ekeland representerar NKF i arbetsgruppen för projektet *Människan och djuren – etnobiologi i Sverige*, ett projekt som drivs utifrån Centrum för Biologisk Mångfald vid SLU och Uppsala universitet. Kelvin planerade och genomförde tillsammans med Järvzoo och Rovdjurscentret de fem stora ett symposium som hölls i Järvsö den 11-13 juni 2003. *Vilda djur till förtret och fördär – konflikternas etnobiologi*. Cristina Prytz och Kerstin Pettersson representerade NKF tillsammans med Kelvin Ekeland vid det mycket intressanta symposiet.

NKF deltog också i Nordiska ministerrådet och Hordaland fylkes konferens, *Landskapet som resurs*. Cristina Prytz höll en kort presentation om förbundet och NKF:s arbete. Flera av Nordiska Kulturlandskapsförbundets styrelsemedlemmar och medlemmar deltog också i konferensen som ägde rum i Ulvik under några vackra junidagar 2003.

NKF deltog under Riksantikvarieämbetets höstmöte i Stockholm 2003, där Cristina Prytz höll ett föredrag om NKF och de nordiska kulturlandskapen.

Remisser

Förbundet har yttrat sig i följande frågor och remisser:

Den 3 december 2003 svarade NKF på en remiss från Skov- og Naturstyrelsen i Danmark angående *Handlingsplan for Biologisk Mangfoldighed og Naturbeskyttelse*.

Förbundet har i oktober 2003 svarat på en förfrågan från Centrum för Biologisk mångfald (CBM) i Sverige angående hur förbundet uppfattar sig berörda av en svensk implementering av artikel 8j i *Konventionen för biologisk mångfald*. Artikeln handlar om traditionell kunskap och lokalbefolkningar. Svaret användes sedan av CBM som har ett regeringsuppdrag rörande bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald.

Förbundet har, tillsammans med Gävleborgs Fäbodförening, besvarat svenska Jordbruksverkets remiss 2003/1335 den 1 november 2003; *Förslag till nationellt program för husdjursgenetiska resurser*. Tyngdpunkten i svaret lades vid bevarandet av hotade raser och bevarande in situ, kopplat till artikel 8j i Konventionen om biologisk mångfald.

Övrigt

Ole Per Schei vid Telemark fylke har varit delaktig i arbetet med att utveckla en

hemsida för kulturlandskapsfrågor, med ambitionen att bli en nordisk portal för förmedling av kunskap och kompetens. Styrelsen har följt och uppmuntrat arbetet och övervägt vilken roll förbundet ska ha i detta sammanhang.

Styrelsen har beslutat förlägga årsmötet 2004 till Ålesund och Møre og Romsdal i

Norge den 17 – 20 juni. Inbjudan med program och dagordning för årsmötet publiceras i Lommen.

Cristina Prytz

Ordförande

Styrelsen informerar om arbetet under 2004

Styrelsemöten och styrelsens arbete

Under 2004 har styrelsen haft telefon-sammanträde den 18 februari och den 30 mars 2004 samt ett personligt styrelsemöte den 16 juni inför årsmötet 2004 i Ålesund.

Styrelsen har för år 2004 lagt fast en reviderad budget vilken innebär ett prognostisrat underskott om 20 000 kr. Styrelsen har också diskuterat olika sparalternativ, som till exempel möjligheten att ge ut Lommen som en nät-utgåva kopplat till den nya hemsidan. Alternativt kan NKF minska antalet tideringar till två om året. Nordisk Bygd kan också publiceras på hemsidan då vi inte lyckas få extern finansiering. Styrelsen har slutligen också avstått från personliga sammanträden vid andra tillfällen än i anslutning till årsmötet.

För att få en bättre ekonomi har styrelsen bland annat ansökt om 12 000 SEK från Letterstedtska föreningen i februari 2004, ansökan avser ett bidrag till årsmötesarrangemanget (arbetsmöte samt idé-seminarium för att öka medlemstillströmningen) men fick tyvärr avslag på ansökan. Styrelsen har också arbetat med medlemsvärvning och omarbetat värvningsbroschyren.

Den 25 februari 2004 deltog styrelsen genom Søren Espersen på ett seminarium i

Stockholm om Nordiska Ministerrådets kommande miljöhandlingsprogram 2005-2008 för Natur, Friluftsliv och Kulturmiljö. Även Mats Folkesson deltog (som representant för den svenska läns-antikvarieföreningen). Søren Espersen har refererat seminariet och förbundets insatser på detsamma i senaste numret av Lommen. Styrelsen har också genom Søren Espersen kommenterat arbetsgruppens förslag till teman och resultatmål i det nordiska miljöhandlingsprogrammet.

Styrelsen har i dagarna skickat in en ansökan till Nordiska Ministerrådet. Inför, under och efter seminariet med Nordiska Ministerrådet i Stockholm den 25 februari 2004 har styrelsen underhand diskuterat möjligheten att starta ett nordiskt samarbetsprojekt kring bevarandet av de nordiska kulturlandskapen. Utgångspunkt är etableringen av ett nätverkssamarbete mellan museijordbruk, den agrarhistoriska forskningen och organisationer/institutioner som arbetar med kulturlandskapsfrågor. Projektet ska främja utveckling och implementering av ekonomisk och driftsmässigt mer rationella metoder som kan användas i ett modernt lantbruk och samtidigt bidraga till landsbygdens utveckling. Vid seminariet bestämdes att förbundet i samarbete med bl.a. lantbruksuniversitetet Ultuna och länsstyrelsen i Halland, Sverige skulle bereda fram en ansökan om projektbidrag, vilket skett genom Søren

Espersen i samarbete med Mats Folkesson och styrelsen m.fl.

NKF har genom Cristina Prytz och styrelsen svarat på en remiss från svenska Miljödepartementet den 15 juni 2003. Remissen rörde ett förslag från Centrum för Biologisk Mångfald angående hur Sverige kan bevara, stärka, tillämpa och sprida traditionell kunskap, innovationer och sedvänjor samt hur utbildningssystemet skulle kunna tillämpas för att uppnå ovanstående syften. Det handlar om tre artiklar i Konventionen för biologisk mångfald och främst om artikel 8j.

Förbundet styrelserepresentanter i Danmark står som huvudarrangör tillsammans med två andra parter för en konferens och ett antal workshops på tema "Kulturlandskapet som resurs – om kulturlandskap, natur och lokal utveckling", på Mön den 9 nov 2004. Projektet är finansierat av bl.a. det danska inrikesministeriets Lantdistriktpulje och programmet kommer att publiceras på förbundets hemsida.

Styrelsen har skickat en skrivelse till SLF (Statens landbruksförvaltning) i Norge angående webbplatsen Kulturlandskap.net. Skrivelsen lämnades in torsdag den 24 juni i år. Syftet var att understyka betydelsen av att webbplatsen Kulturlandskap.net finns kvar och uppdateras kontinuerligt. Webbsidan har byggts upp av Telemark kommune men bör vara av stort intresse även för andra organisationer.

Lommen

Under våren 2004 har nr 32 producerats, med Karin Hallgren som redaktör. Vår nya redaktör söker alltid intressanta artiklar samt idéer, så hör av er till Karin.

Nordisk Bygd

Under sommaren kommer Nordisk bygd nr. 17 från Öland 2002 att färdigställas för att skickas ut under hösten. (Nummer 16 från Skagen kommer med all sannolikhet inte att publiceras av ekonomiska skäl.).

Nordiska rådets Natur- och Miljöpris

Medlemmen Kelvin Ekeland har föreslagit NKF som mottagare av Nordiska rådets Natur- och miljöpris 2004 om 100 000 SEK. Beslut fattas under hösten 2004.

Årsmötet 2004

Nordiska Kulturlandskapsförbundets årsmöte har i år hållits i Norddal i Møre og Romsdal i Norge. I anslutning till årsmötet genomfördes en konferens och flera exkursioner i området. Vi reste från skärgården vid Ålesund och in i fjordlandskapet, via Storfjorden in mot Geiranger. Det gav en hisnande natur- och kulturupplevelse!

Hedersgåvan 2004

Hedersgåvan 2004 gick till Åshild Dahle och Jostein Sande, motiveringen var deras mångåriga och djupa engagemang för bevarandet av säterkulturen och kulturlandskapets alla värden. Paret brukar få bilden Herdalsetra vid Norddal och har varit drivande i uppbyggandet av *Centrum för säterkultur* i Norge.

Cristina Prytz
Ordförande

Två nya styrelsemedlemmar

Årsmötet innebär nya ansikten i förbundets styrelse. Vi hälsar Johanna Franzén och Gunvor Synnøve Green välkomna. Här presenterar de sig själva:

Hej allesammans

Jag heter Johanna Franzén, är 31 år och arbetar sedan två år tillbaka med kulturmärksfrågor i Sydvästra Finlands skärgård inom ett EU-finansierat projekt. Arbetsplatsen är den regionala miljöcentralen i Åbo. Inom projektet arbetar vi för att få folk intresserade av att ta upp och fortsätta hävden av ängs- och hagmarker, t.ex. genom att förmedla betesdjur och ordna finansiering. En viktig bit utgörs också av att koppla samman sysselsättning och utkomst för skärgårdsbor och andra brukare med vården av kulturmärkena.

Till utbildningen är jag biolog och botanist från universitetet i Helsingfors, där jag också hann bo i tio år innan arbetet födde mig till Åbo. Min "biologbana" inriktades ganska tidigt mot just kulturlandskapet och skärgårdsförhållanden, i och för sig inte så

Johanna Franzén är ny representant i styrelsen och kontaktperson för Finland

konstigt för en finländare från kustregionen. Det var sommarjobb på Åland med sina lövängar, studier av kulturvegetation vid gamla bruksorter och fäboddrift i de norska fjällen.

Nu kommer jag att efterträda Sinikka Joutsalmi i styrelsen och fungerar som kontaktperson i Finland. Hör gärna av er, annars bara eller med frågor och idéer😊.

Många hälsningar Johanna

Hei

Jeg er ny styremedlem i Nordisk Kulturlandskapsförbund fra Norge. Navnet mitt er Gunvor Synnøve Green og jeg jobber som fagleder jordbruk i Modum kommune i Buskerud. Jeg er naturforvalter fra Norges Landbrukskole.

Min förste jobb efter NLH hadde jeg som jordbruksjef i Seljord kommune i Telemark. I denne kommunen ligger Svartdal, som sammen med Kirke bygda i Hjartdal

ble nominert til Unescos kulturlandskapspris i 2003.

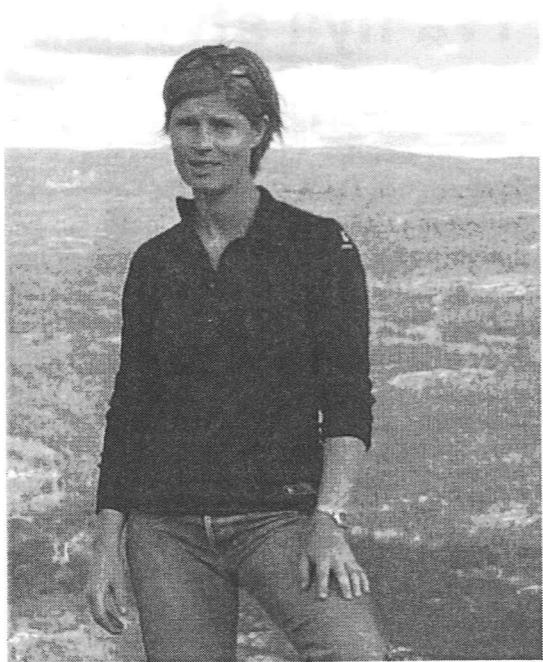
Det var särlig igjennom kulturlandskapsarbeidet i Svartdal jeg fatta interesse for kulturlandskap. I oppstarten av kulturlandskapsprosjektene i Svartdal og Hjartdal traff jeg også Ann Norderhaug, som hele tiden har vært en sentral nokkelperson i dette arbeidet. Det var senere også henne som fikk meg med i forbundet.

I dag har jeg flytta tilbake til heimbygda mi Sigdal etter å ha bodd en del andre steder. Der bor jeg på gård med mjølk- og kornproduksjon.

Jeg ser fram til arbeidet med Nordisk Kulturlandskapsforbund, og mener ei viktig arbeidsoppgave framover er å få til en vesentlig økning i medlemstallet. Vi må gjøre forbundet langt mer kjent i flere kretser, slik at vi får mer bredde i medlemsmassa vår. Jeg håper derfor alle våre medlemmer gjør en innsats hver for å verve nye medlemmer. Det skal ikke så mye til om alle bidrar.

Mvh

Gunvor Synnøve

Gunvor Synnøve, ny styrelsemedlem, kontaktperson for Norge.

Seminarium om hästen i det moderna jordbrukslandskapet

Hästens betydelse på den moderna landsbygden belyses i ett seminarium i regi av Nordiska Jordbruksforskares förening, och hålls på Alnarp 18 - 20 november. Inledningsdagen kommer inbjudna talare från Finland, Danmark, Island, Sverige och England och dessa belyser olika frågeställningar i som berör hästhållningen idag. Här penetreras hästen som bl a naturvårdare, dess betydelse för ekonomisk utveckling och kopplingar till samhällsplaneringen och att kunna anpassa byggnaden för hästen behov. Dagen efter är det "work shop" i olika temagrupper och förhoppningsvis bildande av ett

nordiskt nätverk och fredagen avslutas med häst show på Flyinge. Lördagen ägnas åt en studieresa i hästlandskapet.

Inbjudan och program hittas på NJFs hemsida: <<http://www.njf.nu/docs/367.pdf>> <<http://www.njf.nu/docs/367.pdf>>. Förfrågningar och anmälningar riktas till Anders Herlin, tel: 040 415219, e-mail: anders.herlin@jbt.slu.se

Skotets veier og stier

Björn Petersen funderar kring vägarna till Skotet då och nu, och ger därmed ett smakprov på det vägtema som kommer att präglia nästa nummer av Lommen.

På en af de mange klippehylder langs Storfjorden i Sunnmøre ligger Skotet. Siden vikingetiden 3 - 4 velstående gårde med god avling; nu en ødetomt, to fritidshytter og en smuk museums-hyldegård med lejrskole og et lille dyrehold til at hjælpe med hævden. Den ligger ytst i fjorden og hedder Ytste Skotet. Sydpå følger Me Skotet, Inste Skotet og den forsvundne Skotshalsen. Desuden er der i nyeste tid bygget en lille fritidshytte på en af grundene.

Man sejler dertil fra den lille by Dyrkorn på den anden side af Storfjorden. Derovre går bus nogle gange om dagen. Ved Storfjorden har man både i eget bådhús ('naust'), og reisende kan få skyss mod betaling.

Også Skotet har naust nede ved vandet. Og en lille træbrygge at lægge til ved, langs den lodrette klippeväg. Herfra går 'råsa' op til hylden: En helt enkel, meget stejl og ujævn sti som snor sig op mellem træerne. Undervejs en lille hytte til lager. 20 minutters letfodet gang.

At gå her om vinteren! Og i tovejr! Med tunge byrder på ryggen! Sådan foregik al transport i godt 1000 år. Nogle steder er uren stablet som trappetrin. Andre steder er der sat rækværk. Men intet holder uden vedligeholdelse. Det forfalder.

De sidste ca 40 år har man kunnet heise tunge læs op og ned. Med en slags skrå varelevator, trukket af en benzindrevet generator. Den ene virker endnu, men bruges selvfolig ikke så tit, nu hvor produktionen er afløst af museumskulturlandskab og lejrskole. Under bygningsrenoveringen omkring årtusindskiftet blev der bl a brugt helikopter til transport af gravemaskiner mm, så da opstod pludselig en hel ny (meget flygtig) vej - eller en "kortslutning" af vejsystemet!

Den anden hovedfærdselsåre fra Skotet er en mæret sti, 3 timers rask gang op og ned over fjellet til Ramstaddalen, med bilvei og (sjeldent) skolebus til Sykkylven, med færger og busser ud i verden. Det er en smuk sti gennem skov, myr (mye myr), snelejer, barfjell, ur og steile (mye steile) lier. Floraen er rig, og udsigten betagende.

Den sidste vej går sydpå over fjellet og gennem skov til hyllegården Vidhammar med tilhørende seter og naust.

Selve nærområdet har selvfolig også sine egne interne veje og stier. Mellem stue og stald, lade, svinesti osv, og mellem de 4 enkelte gårde + hytte. Hovedvejen mellem gårdene fører over en meget flot og solid træbro over en foss i skotselven. Andre småveje fører ud til de forskellige ressourcer i det nære landskab; fx tømmer-skoven, kværnen og tørvemyren (hvor man kunne tage tagtør og høste tor tørt mos til stroelse i stalden).

Del af den gamle hovedvej mellem de Ytste og Me Skotet. Opbygget med kraftig stenmur.

Nogle af disse mindre veje forfalder naturligt, når de går af brug. De vokser til, og nogle gange kan det være svært at skelne om det man går på er en forfalden vej eller en naturlig, men overraskende jævn fure i terrænet, eroderet vedlige af vandstrøm og dyretramp, vel. Dem er der nemlig en del af. (Hvad deres geologiske

grundlag er, ved jeg ikke; måske nogle frostsprængningsfurer i grundfjellet.)

Mange undrer sig over, hvad der har fået bonder til at bo så isoleret. Ét svar er at avlingen har været særligt god, fordi beliggenheden på fjellvæggen ned mod fjorden giver et gunstigt klima.

Et andet svar er at det netop var fordelagtigt at bo lidt svært tilgængeligt - med en vis kontrol over hvem der kunne komme og plyndre eller på anden måde blande sig.

Et tredje svar er at det slet ikke var særlig utilgængeligt i tidligere tiders infrastruktur. I tider, hvor alt under alle omstændigheder skulle transporteret på (heste- eller menneske-)ryggen, er ca 20 minutters afstand til nærmeste omlastemulighed faktisk ikke langt, men dejlig kort. Om end stejlt. Og fra nausten til købstaden (fx Ålesund, ca 30 km væk), kunne varerne sejles i relativt beskyttet farvand. Husk på at i hovedparten af de over 1000 år, levede alle bonder i en selvforsynings-økonomi, og behøvede kun sjældent transportere større mængder varer til og fra. Som regel kunne det godt vente til vejret var gunstigt. Selvfølgelig kunne det være problematisk med hensyn til kirke, skole, læge, jordemoder og den slags. Men ikke værre; måske snarere bedre, end at bo langt oppe i en sidedal med lang, besværlig transport til lands.

De såkaldte postbonder er en historie for sig: Forpligtede til at bringe posten videre til næste led i kæden indenfor en vis tidsfrist, uanset årstid og vejrlig. Det findes der nogle drabelige beretninger om, og det må have krævet stor råstyrke, sejhed og eventyrlyst.

Der lever stadig, bl.a i Dyrkorn, mennesker i deres bedste alder som er vokset op på Skotet og stadig bruger det som hytte. Andre (men ikke mange) hyllegårde bebos og drives endnu. Beretningerne om det stille liv, afspejler naturligvis vanskeligheder og nogle daglige vilkår, som de fleste moderne mennesker ville finde urimeligt primitive og hårde. Men grundtonen er at det var et godt liv med mange

glæder, megen skønhed; tilfredshed og taknemmelighed. Det var altid en fest at gå over fjellet på besøg i nabogården, Vidhammar. Man var ikke blind for skønheden og freden, man boede midt i, men nød den faktisk. Der var hårdt arbejde, men man hang gerne i for at oprettholde den gode tilværelse.

Når hyllegårdene affolkes, hænger det efter sigende sammen med at hele samfundslivet og kulturen har ændret sig på en måde som gør gammelivet sværere. Det siges fx at Ytste Skotet blev frarflyttet som direkte følge af nye regler for skolegang, hvor børnene blev nødt til hver dag at rejse frem og tilbage til Dyrkorn, og ikke længere kunne nojes med en uge ad gangen med jævne mellemrum. Økonominisk gik det ellers godt der i '50erne, hvor de bl. a avlede solvræve!

Det spiller nok også ind, at indtægterne fra småbrug ikke kan hamle op med hele den generelle velstandsstigning. De unge flytter til byen og får jobs, der giver råd til moderne forbrugsgoder. Det gælder ikke bare for hyllegårde og setre, men for små landbrug i det hele taget - i hele den rigte del af verden.

Jeg håber, ud fra dette vej-perspektiv, at have givet et lille indtryk af det dejlige sted, og af nogle af transportsystemerne på de små udsteder i Storfjorden. Man kunne gå meget mere i detaljer, men så skulle det hellere være på en guidet rundvisning på stedet!

Jeg håber også, måske endnu mere, at have inspireret dig / jer til selv at se på et lokalt kulturlandskab med samme perspektiv: Hvordan forbinder det sig med veje og stier indadtil, og ud til resten af verden? I fortid, nutid og fremtid, og i forskellige skalaer. Det stimulerer altid fantasien at fokusere på et bestemt aspekt af en helhed, og netop systemet af veje og stier er noget vi tit overser som objekt for interessen, fordi vi mere oplever dem som medier / midler til at nå frem til et mål.

Med venlig hilsen
Bjørn Petersen

Den europeiske landskapskonvensjonen

Den 1. mars i år trådte den europeiske landskapskonvensjonen i kraft. Initiativet til en slik konvensjon ble tatt i 1994 av Kongressen for lokale og regionale myndigheter i Europa. Den ble lagt fram til undertegning i Firenze høsten 2000, og 29 land har til nå undertegnet, hvorav 13 også har ratifisert den. Mer informasjon finnes på konvensjonens hjemmesider i Europaparådet:

<http://www.coe.int/EuropeanLandscapeConvention>

Hva handler konvensjonen om?

Landskap er ifølge konvensjonen "et område, slik folk oppfatter det, hvis sær preg er et resultat av påvirkningen fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer." Det dreier seg altså om et geografisk område, folks oppfatning av det er viktig, og det favner en helhet av alle typer kulturelt og biologisk mangfold. All kultur- og naturarv som landskapet rommer og alle de måter vi som mennesker har levd og lever i, oppfatter og føler tilhørighet til landskapet på er inkludert. Konvensjonen gjelder både by og land, skog og fjell, og den favner både det særlig verdifulle, våre daglige omgivelser og landskap som er i negativ utvikling eller bærer preg av tidligere ødeleggelse. Dette helhetsbegrepet skiller den fra øvrige relevante konvensjoner (verdensarv-, Bern-, Granada- og Maltakonvensjonene); bevisst landskapsarbeid skal gi positive effekter for folk og samfunn i alle typer landskap.

I konvensjonen understreses at landskapet "utgjør en ressurs som er gunstig for økonomisk aktivitet, og at vern, forvaltning og planlegging av landskap kan bidra til å skape arbeidsplasser." Vi må forstå og ta utgangspunkt i landskapets dynamikk og endringsprosesser. Konvensjonens mål er ikke at områder skal unntas fra den generelle samfunnsdynamikken og at utviklingen skal stoppe. Den vil i stedet styrke arbeidet med å identifisere, formidle

og øke bevisstheten om landskapets verdier og hvordan de kan nytes som ressurser både for befolkningen og i samfunnsutviklingen.

Hvorfor en landskapskonvensjon?

Bakgrunnen for konvensjonen er klarere bevissthet både om landskapsverdiene og at landskapsendringer nå skjer i et tempo og et omfang som skaper økte utfordringer. Vi trenger mer kunnskap om landskapets verdier, hva som skjer med dem og hvordan vi kan nyte dem som ressurser i samfunnsutviklingen uten å forbruge og forringe dem. Konvensjonen skal både sikre en bærekraftig utvikling av landskapet som et sentralt element i Europas samlede natur- og kulturarv, og den vil øke bevisstheten og oppmerksomheten om landskapets betydning for folks identitet og livskvalitet, som bruksverdi og som ressurs for økonomisk aktivitet og sikring av arbeidsplasser.

Hva inneholder konvensjonen?

Målene for konvensjonen framgår av artikkel 3: "Å fremme vern, forvaltning og planlegging av landskap og å organisere europeisk samarbeid på disse områdene." Som landskapsdefinisjonen er også dette en inkluderende formulering som åpner for en stor bredde af tiltak og virkemidler, der både fortidas arv og framtidas landskap ivaretas. I artikkel 4 understreses at hvert enkelt land skal gjennomføre konvensjonen "i henhold til egen ansvarsfordeling, i samsvar med sine grunnlovsfestede prinsipper og administrative ordninger og i overensstemmelse med nærhetsprinsippet, samtidig som det tas hensyn til Europeisk charter om lokalt selvstyre."

Konvensjonens sentrale deler finnes i kapittel II om nasjonale tiltak og inneholder både generelle og særlige tiltak. Gjennom generelle tiltak (artikkel 5) skal landene etablere nødvendige rammer for

det konkrete landskapsarbeidet sitt gjennom å

- etablere et lovverk som viser til at landskapet er et viktig element i folks omgivelser, et uttrykk for mangfoldet i deres felles kultur- og naturarv og et fundament for deres identitet,
- utvikle og iverksette en politikk for vern, forvaltning og planlegging av landskap,
- sikre at planer og sektorpolitikker som direkte eller indirekte kan påvirke landskapet har landskap integrert som tema og
- utvikle prosedyrer som sikrer medvirkning fra publikum, lokale og regionale myndigheter og andre interesserte i landskapsarbeidet.

Innenfor denne rammen skal landene gjennom en rekke særige tiltak (artikkel 6) ivareta den konkrete og målrettede oppfølgingen av landskapetstemaet gjennom

- bevissthet om landskapet hos publikum, næringsliv og offentlige myndigheter,
- kompetanse både hos fagfolk i privat og offentlig sektor og i skoleverket,
- kunnskap gjennom kartlegging og vurdering der både publikum, forvaltning og fagfolk deltar og samarbeider,
- mål for kvalitet i konkrete utvalgte landskap formulert i prosesser der både publikum og forvaltning deltar og
- nødvendige konkrete tiltak for å nå målene.

Hvert land må selv velge nødvendige og hensiktmessige virkemidler for å ivareta sine forpliktelser. Nødvendige juridiske, økonomiske og administrative virkemidler må utvikles innen rammen av eksisterende forvaltningsystemer og forvaltningstradisjoner.

Hjem er konvensjonen for?

Konvensjonen er inkluderende både i forhold til hva den handler om og hvem den gjelder for. Den gjelder oss alle; politikere og offentlige myndigheter, sek-

torer og næringsliv, organisasjoner og skoleverk, enkelteiere og -brukere. Landskapet betyr noe for hver av oss, og vi innvirkar alle på hva som skal skje med det i framtida.

Konvensjonen peker på at arbeidet med vern, forvaltning og planlegging av landskap medfører både ansvar og rettigheter for alle. I en nordisk informasjonsbrosjyre om konvensjonen heter det derfor at:

- Alle bør ettersporre landskapshensyn der de ferdes og bor, i alle landskap som betyr noe for dem, og i egen og andres virksomhet.
- Alle bør engasjere seg i å ta vare på landskapet gjennom politiske organer, interesseorganisasjoner og den offentlige debatt
- Alle bør få anledning til å delta når fagfolk, byråkrater og politikere diskuterer landskapets verdier og framtidige forvaltning.
- Alle bør få adgang til å bidra når kommuner og fylker innarbeider landskap og landskapshensyn i sin planlegging og forvaltning.

Den europeiske landskapskonvensjonen har en en klart demokratisk profil gjennom:

- Vektlegging av lokal og regional forvaltning
- Vektlegging av allmennhetens behov, ansvar og medvirkning
- Vektlegging av at de fagmiljøer og forvaltningsaktører som er involvert i landskapsarbeidet i større grad må involvere og samarbeide med organisasjoner og befolkning, eiere og brukere og være lydhøre for deres kunnskaper og kompetanse, vurderinger og forventninger.

Landskapskonvensjonen kan derfor sees både som uttrykk for økt internasjonalisering og økt vekt på internasjonalt samarbeid og for økt regionalisering og satsing på lokal forvaltning – begge deler utgjør viktige utviklingstendenser i dagens Europa.

Felles nordisk arv

Høsten 2001 ble det under Nordisk Ministerråd igangsatt et prosjekt for å prioritere felles satsingsområder for nordisk samarbeid i oppfølgingen av den Europeiske landskapskonvensjonen. Prosjektet har utarbeidet egen informasjonsbrosjyre om konvensjonen (se over) og sluttrapport finnes på ministerrådets nettadresse: <http://www.norden.org/pub/miljo/miljo/sk/TN2003550.asp>.

En prosjektgruppa fra nordisk kulturminne- og naturforvaltning har fremmet forslag til hvordan vi alle kan bli mer bevisste landskapet og dets verdier og forslag til hvordan landskapet kan aktiviseres i beslutningsprosesser og bli et tydeligere element i arbeidet med å forvalte og utvikle verdiene i våre fysiske omgivelser.

Prosjektet har i tillegg sett noen fellesutfordringer for det nordiske landskapsarbeidet:

- Natur- og kulturdimensjonene i landskapet må sees i sammenheng.
- Fokus må løftes fra enkeltobjekter og småarealer til helheter og større landskap.
- Landskapet må etableres som et planleggings- og politikkområde på alle nivåer.
- Befolkingens kunnskap, engasjement og medvirkning i arbeidet må økes.

Avslutning

Den europeisk landskapskonvensjon understrekker landskapet som viktig innfalsvinkel til forvaltningen av Europas

natur- og kulturarv, supplerer eksisterende konvensjoner og gir bedre grunnlag for en helhetlig og integrert forvaltning av de samlede natur- og kulturverdiene landskapet består av. Den oppsummerer flere tiårs utvikling og slår fast viktige prinsipper for framtidig forvaltning. Den kan også bidra til økt bevissthet om og økt satsing på landskapets verdier som bruks- og utviklingsressurser. Konvensjonen skaper en tydelig og omforent plattform for internasjonalt samarbeid og kan bidra til felles forståelse og felles holdninger i forhold til internasjonale prosesser som bestemmer rammer for framtidig utvikling med betydning for landskapet.

Konvensjonen kan bidra til å øke allmennhetens bevissthet om landskapsverdiene og styrke deres deltagelse og medvirkning i landskapsarbeidet. Den kan også bidra til at fagfolk og forvaltere i større grad involverer lokalbefolkning og organisasjoner, eiere og brukere utvider kompetansegrunnlaget for landskapsforvaltningen. Den kan bidra til økt regional og lokal innsats, økt virkelighetsforankring og bedre måloppnåelse, samtidig som den kan bidra til økt internasjonal bevissthet om kulturelt og landskapsmessig mangfold og betydningen av å bevare dette for framtida. Men først og fremst utfordrer den europeiske landskapskonvensjonen oss til å endre både våre holdninger til og våre handlinger i landskapet, til økt glede og nytte for oss alle.

Even Gaukstad

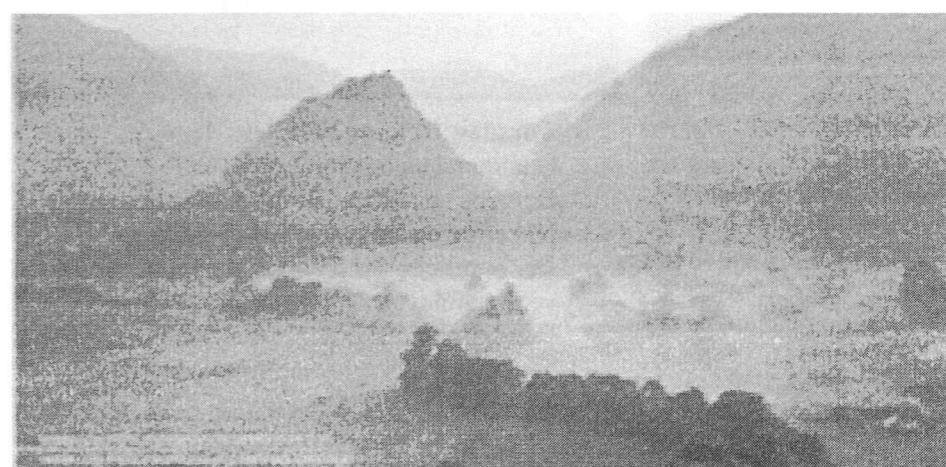

Bild:
Europarådets
hemsida

Planeringen av nästa årsmöte är redan i full gång:

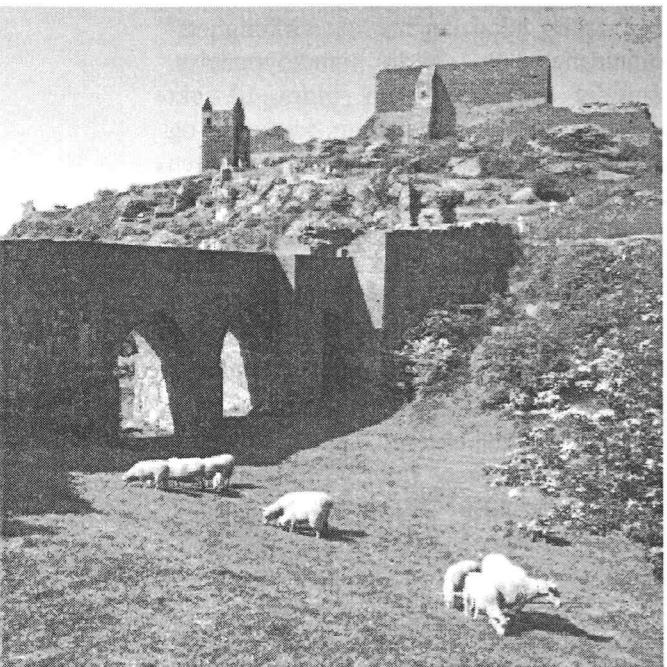
Nordisk Kulturlandskabs fagseminar og årsmøde 15. –19. juni 2005 på

Bornholm

Det bornholmske landskab er på flere måder ”internationalt” og præget af placeeringen midt i Østersøen.

Geologisk har øen gennem 1700 millioner år bevæget sig rundt på jordkloden. Øen rummer et rigt arkiv af aflejringer fra en stor del af den geologiske dannelsesperiode.

Biologien er præget af både den østlige beliggenhed og Østersøen. Det giver et mildt, men tort, tempereret kystklima, der sammen med de varierede jordbundsforhold har begunstiget mange ellers mere sydlige og østlige arter.

Græssende får ved Hammershus

Kulturhistorisk har Bornholm altid været en vigtig station for international handel, trafik og magtpolitik i Østersoområdet. Øen er rig på fortidsminder som fæstninger og befæstede kirker og på havne og fiskerlejer.

De bornholmske erhverv har været afhængige af handel på verdensmarkedet: sild i hansatiden, senere torsk og laks, -lervarer, - granitprodukter - kød- og mejeriprodukter - senest turisme. Det har på godt og ondt præget landskabet, men erhvervene er nu stort set alle i tilbagegang. Bornholms position er blevet stadig mere marginal.

Beliggenheden tæt på Øresundsregionen og København / Malmö giver imidlertid nye muligheder for at udvikle øens potentielle som rekreativt område og for at udvikle specielle produkter og produktioner baseret på bl.a. landskab og natur. Øen tiltrækker kunstnere og kunsthåndværkere fra hele verden og er aktiv inden for Østersosamarbejdet inden for miljø, turisme og demokratidudvikling.

Fagseminaret vil se på, hvordan Bornholms regionskommune og det bornholmske samfund forvalter de naturhistoriske og kulturhistoriske værdier og landskaber og hvordan de bidrager til lokal-samfundets udvikling.

Foreløbigt program:

Onsdag 15. juni 2005:

Ankomst og indkvartering på Dansk Folkeferie, Sandvig.
Introduktionsforedrag om Bornholms geologi, natur og kulturhistorie.

Torsdag 16. juni 2005:

Hammershus og Nordbornholm.
Borgens historie, Bornholms strategiske placering og forsvar gennem tiderne.
De bornholmske klippeheders biologi og vedligeholdelse.
Den bornholmske stenindustri.

Kulturlandskabets betydning for turismen.
Årsmøde i Rønne.

Fredag 17. juni 2005:

De bornholmske rundkirker.
De bornholmske landskabstyper. Produktion og landskabspåvirkning.
NaturBornholm: Formidling af Bornholms natur, geologi og kulturlandskaber. Se: <http://www.naturbornholm.dk/>
Den bornholmske Højlyng og regionskommunens naturplejeprojekter.
Sorte Muld: et stærkt truet arkæologisk kulturlandskab.
De bornholmske fiskerlejers særpræg og kulturhistoriske værdier samt fiskeriets betydning og fremtid.
Fortidsminder på plejede strandenge.
Om aftenen festmiddag og guided rundvisning på Bornholms Kunstmuseum. Se: www.bornholms-kunstmuseum.dk/

Østerlars Rundkirke

Lørdag 18. juni 2005:

Afrejse eller mulighed for ekstraarrangement: Christiansø og besøg på Oluf Høstmuseet i Gudhjem.

Søndag 19. juni 2005:

Afrejse for de, der vælger ekstraarrangementet.

Indlogering sker på Dansk Folkeferie i Sandvig i lejligheder beregnet til 5 – 6 personer.

Lejlighederne er indrettet med 2 separate 2-3 sengsværelser og mulighed for opredning i stuen.

Sengelinned medbringes eller lejes separat (75 kr.). Der er forhåndsreserveret 50 pladser!

Se: http://www.danskfolkeferie.dk/cgi-bin/showPage.pl?page_id=1544.

Såfremt man ønsker at bo mere privat, kan Hotel Hammersø benyttes. Hotellet ligger en god kilometer fra Dansk Folkeferie. Se: <http://www.hotel-hammersoe.dk/>

Mere om nærområdet her:
http://www.sns.dk/Bornholm/vandrefl/50h_ammer.htm

Foreløbig pris: 3.000 dkk. Ekstraarrangement 900 dkk. Vi forsøger at få prisen lidt længere ned!

**Af hensyn til planlægningen og
Forbundets trængte økonomi
beder vi medlemmerne snarest
muligt anmeldе deres forhåndsi-
nteresse i at deltage, gerne inden
1. januar 2005.**

Sog allerede nu din arbejdsgiver om tilskud til arrangementet!! Vi kan anbefale, at kombinere årsmødet med sommerferie. Ved hurtig bestilling er det muligt at booke flere dage på Dansk Folkeferie inden årsmødet til en favorabel pris. Se ovenstående web-adresse.

Flere oplysninger hos Søren Espersen.

Kulturlandskabet som ressource

Nordisk Kulturlandskabsforbund indbyder sammen med Landbrugsrådgivning Øst, Sjællandske Familielandbrug til konference om "Kulturlandskabets rolle som ressource for lokal udvikling".

Konferencen afholdes tirsdag 9. november 2004 fra 9 – 16.

Stedet er Præstekilde Hotel, Klintevej 16, Keldby på Møn

Konferencen følges op af to workshops i foråret 2005.

Danmark er et kulturlandskab, skabt gennem generationer af bonders produktive arbejde. Gennem deres virke er nogle af landets fineste naturtyper blevet udviklet og vedligeholdt, f.eks. enge, heder, ådale og overdrev. Som følge af den nye landbrugspolitik og jordbrugets generelle omstrukturering, er dele af dette landskab truet af tilgroning og manglende eller uhensigtsmæssig brug.

• Konferencen sætter fokus på, hvordan landbruget, det lokale erhvervsliv og de frivillige organisationer sammen kan bidrage til at bevare et levende kulturlandskab med rig biologisk mangfoldighed og

samtidig skabe øgede lokale udviklingsmuligheder. Kulturlandskabets ressourcer kan danne grundlaget for bæredygtig produktion af regionale produkter og oplevelser. Vi håber, at vi ved konferencen i praksis kan demonstrere, hvordan god smag og gode oplevelser i et rigt og varieret kulturlandskab og natur kan forenes med både naturbeskyttelse og god forretning.

• Konferencen henvender sig til alle, der beskæftiger sig med landdistriktsudvikling, med natur og kulturmiljø, turisme og ikke mindst med landbrug og udvikling af lokale nicheproduktioner. På selve konferencen vil en række overordnede problemstillinger omkring produktion, markedsføring og samarbejde mellem producenter og frivillige organisationer blive præsenteret. Efterfølgende vil der blive arrangeret 2 workshops for særligt interesserende deltagere. Fokus på disse workshops er udvikling af samarbejdet mellem jordbruget og de frivillige organisationer samt udvikling og markedsføring af regionale produkter.

Pris inkl. frokost 500 kr.

Konferencen og de efterfølgende workshops er støttet af Indenrigsministeriets Landdistriktpulje og Fødevareministeriets Regionale Udviklingsmidler (art. 33).

Nærmere information og tilmelding hos:
Nordisk Kulturlandskabsforbund v. Søren Espersen, tlf. 36 78 30 28,
e-mail: tordenhuset@mail.dk
eller
Landbrugsrådgivning Øst, Sjællandske Familielandbrug v. Henrik Christiansen, tlf. 58 58 30 82,
e-mail: henrikc@sjfl.dk

Venlig hilsen

Søren Espersen
7. september 2004

NORDISKA KULTURLANDSKAPSFÖRBUNDET

STYRELSEN tar emot idéer och svarar på frågor om förbundet. Det går bra att kontakta vem som helst. Den som har ordet "kontakt" efter sitt namn har dock som särskild uppgift att hålla det nationella medlemsregistret aktuellt. Årsavgiften är 250 kr eller 25 € för enskild och 30 kr resp. 3 € för familjemedlem. Student och pensionär 100 kr resp. 10 €. Institutioner kan betala 500 kr/50 €, vilket ger vissa förmåner.

ORDFÖRANDE

Cristina Prytz, Korsbäcken, S-618 95 STAVSJÖ
Södermanlands hembygdsförbund, Box 36, S-611
22 NYKÖPING, telefon +46(0)155-28 43 00 eller
+46(0)70-366 69 97.
cristina.prytz@hembygd.d.se

VICE ORDFÖRANDE

Camilla Rosengren, Båtviksallén 10 C 40
SF-00810 HELSINGFORS. +358 (0)9 6931310
(arb)
+358 (0)9 7274981 (bost), +358 (0)50 5444945
(gsm)
camilla.rosengren@sci.fi

SEKRETERARE

Mats Folkesson, Länsstyrelsen, S-301 86
HALMSTAD. +46 (0)35 13 20 40 (arb), +46
(0)70 683 33 40 (gsm)
+46 (0)346 400 34 (bost)
mats.folkesson@nlst.se

Gabriele Prenzlau-Enander, kontakt,
Fältvägen 19, S-132 35 SALTSJÖ-BOO.
+46 (0)8 715 72 01
Stockholms läns museum, Box 6176,
S-102 33 Stockholm. +46 (0)8 690 69 68 (arb)
Fax +46 (0)8 323272. gabriele@lansmuseum.a.se

Søren Espersen, kontakt, Stenstykkevej 34,
DK-2650 HVIDOVRE. +45 (0)3678 3028
tordenhuset@mail.dk
Ostersocenter@vordbkom.dk (arb)

Gunvor Synnøve Green, kontakt, Modum kommune, Landbruk- og natur, Pb 38, 3371 VIKERSUND. +47 (0)32 78 93 89 (arb), +47 (0) 971 72 621.
gunvor.green@modum.kommune.no

Johanna Franzén, kontakt, Sofiegatan 4bA2, SF-20100 ÅBO. +358 2 5253601 (arb), +358 50 3080265. Johanna.Franzen@vmparisto.fi

Bjørn Petersen, Låddenhøj 77, DK-4000 ROSKILDE. +45 (0)4636 3730.
bjoern@post.tele.dk

Ole-Per Schei, Fylkesmannen i Telemark, Statens hus, N-3708 SKIEN. +47 (0)35 58 62 56
ole-per.schei@fm-te.stat.no +47 (0)90 74 28 45
(gsm) ops@fm-te.stat.no

Styrelsens kontakter på ISLAND, FÄRÖARNA och ÅLAND är

Birgitta Spur, Sigurjón Olafsson Museum, Laugarnestanga 70, IS-105 REYKJAVIK.
Tel +354 553 29 06, Fax +354 581 45 53.

Simun Arge, Föroya Formminnisavn Hoivik, PB 1155, FR-110 TÓRSHAVN.
Tel +298 10 700

Marita Karlsson, Espholm SF- 22100 MARIEHAMN, Tel +358-18-16 887.
Arbete: Landskapsstyrelsen, PB 60,
SF-22101 MARIEHAMN.
Tel +358-18-25 000, Fax +358-18-17 440.

REDAKTÖRER
Karin Hallgren, Vattgårdsvägen 20,
S-743 34 STORVRETA. +46(0)18-315210,
+ 46(0)18-672506 (arb)
karin.hallgren@ekon.slu.se

Anna Westman, Wargentinsgatan 5D,
S-112 29 STOCKHOLM. +46 (0)8-654 83 48,
+46(0)8-34 55 11 (arb)
anna@hembygd.se

KANSLI
Nordiska kulturlandskapsförbundet,
Hälsinglands museum,
Storgatan 31, S-824 30 HUDIKSVALL.
Tel +46 (0)650-196 01, Fax +46(0)650-381 86
halsinglands.museum@hudiksvall.se

Postgirokonton finns i respektive land
Danmark: 8 96 50 80 (c/o Søren Espersen)
Finland: 800018-70845295 (c/o Sinnika Joutsalmi)
Norge: 0533 07 03 603 (c/o Randi Holme)
Sverige: 77 52 09-0 (c/o Gabriele Prenzlau-Enander)